

บทที่ 1

ฐานคิด ยุทธศาสตร์ นโยบาย

ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ

4 ปีผ่านมาและ 4 ปีข้างหน้า

จากวาระแห่งการวางรากฐานที่เข้มแข็งสู่วาระแห่งการขับเคลื่อน มศว
ไปสู่มหาวิทยาลัยมาตรฐานสากลที่มีอัตลักษณ์ของตนเอง

ผมเชื่อมั่นว่า “ความเป็นเลิศของมหาวิทยาลัย” คือ “ความเป็นเลิศทางวิชาการ” (Academic Excellence) “ความเป็นเลิศทางวิชาการ” ที่เชื่อมโยงกับศักยภาพ 3 ประการ

1. ความลุ่มลึกและความเข้มแข็งทางวิชาการ
2. สติปัญญาที่ส่งผลกระทบต่อสังคม
3. การมีภาวะผู้นำและชี้นำสังคม

ผมเชื่อมั่นมหาวิทยาลัยว่ามีดาวอยู่ 3 ดวง

1. ดาวแห่งวิชาการและวิจัย
2. ดาวแห่งคุณภาพและศักยภาพนิสิต
3. ดาวแห่งการเอื้ออาทรแก่สังคมและชุมชน

ในการบริหารมหาวิทยาลัย ผมเชื่อใน “การบริหารจัดการ” ทั้งการบริหาร (Administration) และการจัดการ (Management) คำว่า “การจัดการ” ที่มีการจัดการ มีความหมายและความสำคัญอยู่ในการดำเนินการ มีนัยยะของภาวะผู้นำและการตัดสินใจอยู่ด้วย สำหรับการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยดังกล่าว ผมเชื่อมั่นและถือปฏิบัติอยู่ 3 ประเด็นหลัก

การบริหารจัดการในแนวราบ ผมเชื่อว่า อธิการบดีและคนตัดหญ้า ต่างก็มีศักดิ์ศรีของความเป็นคน รื้อถอน-รื้อหนาว รื้อสุข-รื้อทุกข์ เป็นเจ้าขององค์กรและรักองค์กรไม่ต่างกัน เพียงแต่เรามีหน้าที่และความรับผิดชอบต่างกัน “กระเบื้องที่ใจ” ความรักดีต่อองค์กรอยู่ที่ใจ “รักดีต่อองค์กร” ไม่ใช่รักดีต่ออธิการบดี ผู้บริหารหรือบุคคล ผมบอกทุกคนว่า “ทำตัวเราเองให้ดีที่สุด ทำสิ่งที่เรารับผิดชอบและรอบๆ ตัวเราเองให้ดีที่สุด”

การขยายวงผู้บริหาร การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยมิใช่เพียงหน้าที่และบทบาทของอธิการบดี รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี เพียงเท่านั้น คณะผู้บริหารและภาวะผู้นำต้องขยายวงไปถึงคณบดี ผู้อำนวยการ

สถาบัน สำนัก หัวหน้าสำนักงานอธิการบดี เลยไปถึงระดับอื่นๆ ด้วย เพื่อให้สามารถสร้างวิสัยทัศน์องค์กร (Organization Vision) สามารถบริหารจัดการและสร้างพลังร่วม (Synergy) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การขี้ใจและสร้างภาวะผู้นำให้กับทุกคน การบริหารจัดการมหาวิทยาลัยซึ่งเป็นองค์กรพิเศษ องค์กรวิชาการ ผู้คนที่มีคุณวุฒิสูง มีสติปัญญา มีตัวตน การได้ใจด้วยใจ ด้วยความเชื่อมั่น ด้วยความศรัทธา ย่อมเป็นประเด็นสำคัญมาก เราไม่สามารถนั่งอยู่บนหอคอยแล้วบริหารมหาวิทยาลัย พร้อมกันนั้น เราต้องสร้างภาวะผู้นำหรือติดปีกภาวะผู้นำให้กับผู้บริหาร คณาจารย์ และบุคลากรทุกคน เพื่อให้ทุกคนพร้อมที่จะสร้างงาน ตัดสินใจ สร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ อย่างถ้วนหน้าทุกระดับ

ผมจะยังคงบริหารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒด้วย 9 ยุทธศาสตร์ เพียงแต่ปรับหรือพัฒนายุทธวิธีให้สอดคล้องกับบริบทและเงื่อนไขที่ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลา และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนให้นุ่มนวลมากขึ้น ได้ใจมากขึ้น และบริหารจัดการเชิงรุกมากขึ้น เพื่อให้สามารถขับเคลื่อน มศว ให้ก้าวไปสู่มาตรฐานสากลที่มีอัตลักษณ์ของตนเองอีกมิติหนึ่งให้จงได้

การบริหารจัดการ มศว 9 ยุทธศาสตร์

1. ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย
2. ยุทธศาสตร์การจัดการความรู้เพื่อสังคม
3. ยุทธศาสตร์การสืบสานและสร้างสรรค์วัฒนธรรมและศิลปะ
4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพนิสิต
5. ยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพการศึกษา
6. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อสังคม
7. ยุทธศาสตร์การบริหารระบบและบุคคล
8. ยุทธศาสตร์การพัฒนาและบริหารทรัพย์สิน
9. ยุทธศาสตร์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่มีรากมาจากโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงและวิทยาลัยวิชาการศึกษา วันนี้คือ “มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” มหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ มหาวิทยาลัยพหุศาสตร์หรือ “Comprehensive University” จากประสบการณ์ที่ยาวนานในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ประสบการณ์ทั้งในฐานะผู้เรียน ผู้สอน และผู้บริหาร ผมมองเห็นจุดแข็งและอนาคต 2-3 ประการ

1. ทุกศาสตร์ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้มีพลังของ “การศึกษาศาสตร์” ผสานอยู่อย่างเข้มแข็ง
2. มหาวิทยาลัยแห่งนี้มีความหลากหลาย มีความแตกต่าง และมีความเท่าเทียม
3. มหาวิทยาลัยแห่งนี้พร้อมและควรที่จะสร้างแนวรุก 3 ด้านคือ **แนวรุกทางด้านการศึกษา** **แนวรุกทางด้านนวัตกรรม** และ **แนวรุกทางด้านบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน**

ช่วงเวลาที่ผ่านมา 3-4 ปี (2546-2550) การบริหารจัดการมหาวิทยาลัย ฯ ได้วางรากฐานและก่อให้เกิดความเข้มแข็งหลายด้าน

1. การสร้างระบบและกลไกในการบริหารจัดการองค์กร
2. การวางโครงสร้างและระบบในการขับเคลื่อนการวิจัย
3. การวางรากฐานและความเข้มแข็งทางด้านทรัพย์สิน วัตถุ และสภาพกายภาพ
4. การวางโครงสร้างและระบบทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
5. การพัฒนาศักยภาพนิสิต
6. การบริการวิชาการแก่สังคมและชุมชน
7. การสร้างสินทรัพย์ที่มองไม่เห็น วัฒนธรรมองค์กร พลังร่วม และใจ

แนวรุกของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ต้องดำเนินต่อไปในช่วง 4 ปีข้างหน้า (2550-2554)

1. การปฏิรูปโครงสร้าง ระบบ และหลักสูตร
2. การขับเคลื่อนการวิจัย วิจัยและพัฒนา (R and D)
3. การพัฒนา “การศึกษาศาสตร์” การผลิตครู การพัฒนาโครงสร้างและระบบโรงเรียนสาธิต
4. การพัฒนาระบบการศึกษาตลอดชีวิต (Life-long Education)
5. การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ สิ่งพิมพ์ และการศึกษาไซเบอร์ (Cyber Education)
6. การพัฒนาระบบห้องสมุดและแหล่งการเรียนรู้เพื่อชุมชน
7. การพัฒนาสำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ คณะอุตสาหกรรมและการเกษตร คณะ

ธรรมนิติศาสตร์

8. การพัฒนามาตรฐานการทดสอบ SAT และ Admissions and Assessment Office
9. การพัฒนาอัตลักษณ์นิสิตและศักยภาพนิสิตทางด้านภาษาไทย ภาษาศาสนา ภาษาคอมพิวเตอร์
10. การพัฒนา **มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ องครักษ์**
11. การพัฒนา **วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย** (องครักษ์ วัฒนานคร ตรอน)
12. การพัฒนา “โรงพยาบาลปัญญาันนทภิกขุ ชลประทาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”
13. การพัฒนา “โรงเรียนสาธิต มศว องครักษ์” โรงเรียนสาธิตเพื่อชุมชน โรงเรียนวิทยาศาสตร์

และโรงเรียนภาษาสากล

14. การพัฒนาสถาบันสันติศึกษา
15. การพัฒนาระบบและการบริหารจัดการ การบริการวิชาการและนวัตกรรม “SWU Academic Complex” ลานอโศกมนตรี กทม.

โครงสร้างการบริหารยุทธศาสตร์

การบริหารยุทธศาสตร์มีโครงสร้างและการบริหารดังนี้

1. **คณะกรรมการบริหารยุทธศาสตร์** ประกอบด้วย อธิการบดีเป็นประธานคณะกรรมการบริหารยุทธศาสตร์ รองอธิการบดี และประธานยุทธศาสตร์ เป็นกรรมการบริหารยุทธศาสตร์ ประธานยุทธศาสตร์ 1 คน เป็นกรรมการและเลขานุการ
2. **คณะกรรมการดำเนินการยุทธศาสตร์** ประกอบด้วย อธิการบดีเป็นประธานคณะกรรมการดำเนินการยุทธศาสตร์ รองอธิการบดี ประธานยุทธศาสตร์ และผู้ช่วยอธิการบดีเป็นกรรมการดำเนินการยุทธศาสตร์ กรรมการ 1 คน เป็นกรรมการและเลขานุการ และกรรมการอีก 1 คน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
3. **คณะกรรมการสนับสนุนการบริหารยุทธศาสตร์** ประกอบด้วย อธิการบดีเป็นประธานคณะกรรมการสนับสนุนการบริหารยุทธศาสตร์ รองอธิการบดี ประธานยุทธศาสตร์ ผู้ช่วยอธิการบดี หัวหน้าสำนักงาน ผู้อำนวยการศูนย์ ผู้อำนวยการกอง เลขานุการคณะ สถาบัน สำนัก เป็นกรรมการ กรรมการ 1 คน เป็นกรรมการและเลขานุการ และกรรมการอีก 1 คน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
4. **คณะกรรมการประจำยุทธศาสตร์** ประกอบด้วย ประธานยุทธศาสตร์เป็นประธาน ผู้ช่วยอธิการบดีที่เกี่ยวข้องและกรรมการที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ กรรมการ 1 คน เป็นกรรมการและเลขานุการ และกรรมการอีก 1 คน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
5. **คณะกรรมการเครือข่ายการพัฒนางานองค์กร** ประกอบด้วย รองอธิการบดีเป็นประธาน คณบดี ผู้อำนวยการสถาบัน สำนัก หัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละเครือข่ายเป็นกรรมการ กรรมการ 1 คน เป็นกรรมการและเลขานุการ และกรรมการอีก 1 คน เป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หมายเหตุ คณะกรรมการเครือข่ายการพัฒนางานองค์กร กำหนดให้รองอธิการบดีแต่ละคน เป็นประธานทำหน้าที่ประสานงานและสนับสนุนการพัฒนาหน่วยงานในเครือข่าย

ข้อสรุปทางด้านงบประมาณ ในช่วง 4 ปีที่ผ่านมา (2546-2550) สรุปได้ดังนี้ งบประมาณแผ่นดินได้พัฒนามาจาก 900 ล้านบาทเศษ พัฒนามาถึง 2,000 ล้านบาทเศษในปีงบประมาณ 2551 งบประมาณรายได้จาก 400 ล้านบาท พัฒนามาถึง 1,000 ล้านบาท ในปีงบประมาณ 2551 งบประมาณการวิจัย รวมทุกแหล่งงบประมาณ จากประมาณ 10 ล้านบาท มาสู่ 4 ปี กว่า 200 ล้านบาท เฉลี่ยปีละประมาณ 50 ล้านบาท จากจำนวนโครงการวิจัยไม่เกินปีละ 100 โครงการ มาสู่ประมาณปีละ 200 โครงการ งบประมาณการก่อสร้างอาคารโดยรวมที่กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ (2550) 8 อาคาร รวมงบประมาณ ประมาณ 1,800 ล้านบาท ได้เพิ่มในปีงบประมาณ 2551 อีก 2 อาคาร และเพิ่มเติมอาคารที่กำลังก่อสร้างอีก 1 อาคาร (อาคารคณะแพทยศาสตร์) เพิ่มอีกประมาณ 620 ล้านบาท จะรวมเป็นการก่อสร้างอาคาร 10 อาคาร (2551) งบประมาณรวม ประมาณ 2,400 ล้านบาทเศษ

“วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย” มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยของชาวบ้าน

“ธรรม” คือธรรมชาติ ธรรมคาโลก สันติสุขดิงาม (สันติ-สุข-ดี-งาม) สมณะ เรียบง่าย สงบ แก่นแห่งพุทธธรรมคือ **“มัชฌิมาปฏิปทา”** การมีชีวิต การดำรงอยู่ อย่างสมดุล “ตรงกลาง” อยู่กับตนเอง อยู่กับผู้อื่น อยู่กับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบนโลกใบนี้อย่างไม่เบียดเบียน เราพบสันติสุข ผู้อื่นสันติสุข และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมสันติสุขด้วย ซึ่ง **“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็คือแก่นของพุทธธรรมแห่งพระองค์ด้วยเช่นกัน

หลวงพ่อบัญญานันทภิกขุ เตือนเราว่า

การทำกิจในชีวิตประจำวันนี้แหละ มันสำคัญที่จะทำอะไรโดยไม่ต้องให้เราเป็นทุกข์ นี่แหละเป็นเรื่องที่เราต้องทำอยู่เป็นประจำ ทำให้ไม่ต้องเป็นทุกข์ คือทำด้วยปัญญา ทำด้วยความรู้ทัน รู้เท่าต่อสิ่งนั้นว่ามันคืออะไร แล้วจิตใจก็ไม่ไปหลงยึดถือในสิ่งนั้น อย่างนี้เรียกว่า **“ประพฤติธรรม”** อยู่แล้ว

(พระพรหมมิ่งคลาจารย์ ประวัติ ชีวิต ผลงาน หลักธรรม ของแม่ทัพธรรม วัดชลประทานรังสฤษฏ์ นนทบุรี 2550)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับ **“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** ของพระองค์ ดังนี้

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเหมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป

(วารสารชัยพัฒนา สิงหาคม 2542)

อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกคนรอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก

(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2540)

ถ้าไม่มีเศรษฐกิจพอเพียง เวลาไฟดับ... จะพังหมด จะทำอย่างไรที่ที่ต้องใช้ไฟฟ้า ก็ต้องแย่งไป... หากมีเศรษฐกิจพอเพียงแบบไม่เต็มที ถ้าเรามีเครื่องปั่นไฟก็ให้ปั่นไฟ หรือถ้าชั้นโบราณกว่า มีตักจุดเทียน คือมีทางที่จะแก้ปัญหาเสมอ... ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ให้

พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์ นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน... พอเพียงในทฤษฎีในหลวงนี้ คือสามารถที่จะดำเนินงานได้ (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542)

บทวิเคราะห์ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในหนังสือพระไตรปิฎกฉบับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร ดังนี้

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบกรวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 4 ส่วน ดังนี้

1. **กรอบความคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงชีวิตอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบ ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. **คำนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กันดังนี้

(ก) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(ข) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

(ค) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ สถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

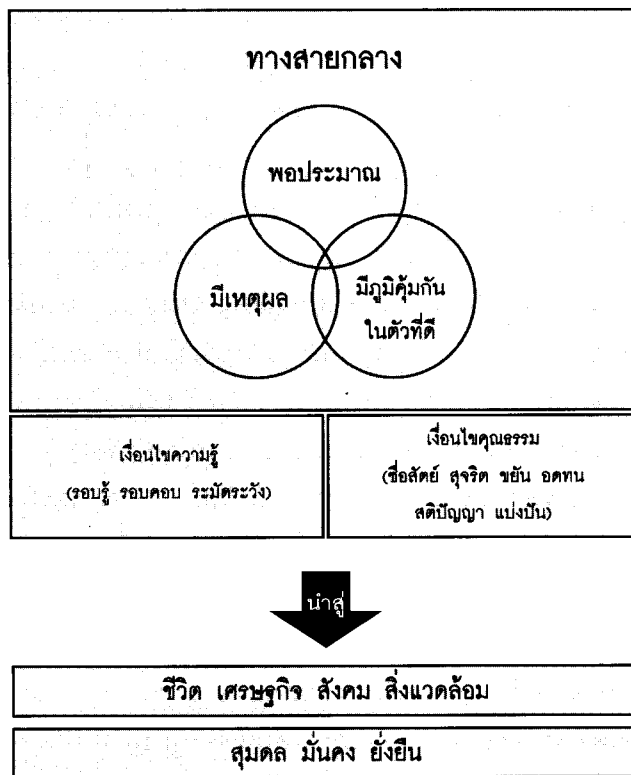
4. **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

(ก) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

(ข) เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

5. **แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี (พระไตรปิฎกฉบับประชาชน ตอนว่าด้วยพระสูตร กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม 2550)

“โพธิวิชาลย์” อาจเป็นคำที่พยายามจะบอกว่า เป็นสถานปริยัติและปฏิบัติที่ควรรู้จักหรือตระหนัก ในธรรมชาติ ธรรมดาโลก และความสันติสุขดีงามบนฐาน **“มัชฌิมาปฏิปทา”** และ **“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** ความพยายามเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างโลกทุนนิยม วัตถุนิยม และความไม่รู้จักพอสุดโต่ง กับการเรียนรู้ ด้วยความรู้จักพอ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เกษตร ธรรมชาติ การเป็นผู้ให้ การรักษาโลกสีเขียว ความเป็นไปได้ การเป็นต้นแบบในระบบมหาวิทยาลัยที่ได้รับการบิบบังคับและกระตุ้นให้แข่งขันอย่างรุนแรงในปัจจุบัน **ผู้ช่วยศาสตราจารย์อำนาจ เย็นสบาย** รองอธิการบดีฝ่ายเครือข่ายการเรียนรู้ บอกว่า **“เป็นหน้าที่ของทุกมหาวิทยาลัย**

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในวันนี้ที่ต้องสร้างและแข่งขันสู่การเป็นสากล ซึ่งทำได้ไม่ยาก แต่การสร้างมหาวิทยาลัยภาคปฏิบัติ บนฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้บรรลุเป้าหมายและเป็นต้นแบบ... ยาก” มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วันนี้ก็รู้ว่ายาก... แต่ท้าทาย

จอห์น รัสกิน บอกว่า
สิ่งประเสริฐที่จิตวิญญาณแห่งมนุษย์ได้กระทำในโลกนี้
คือการดูและบอกสิ่งที่เห็นได้โดยวิธีเรียบง่ายที่สุด
ผู้คนนับร้อยอาจพูดคุยกับผู้คนที่คิดเป็น
และผู้คนอีกนับพันที่อาจคิดให้กับคนที่อาจเห็น
การเห็นอย่างแจ่มแจ้ง
เป็นกวี เป็นปรัชญา เป็นศาสนา
ทุกอย่างเป็นหนึ่งในเดียวกัน

โลกวันนี้ สังคมวันนี้ เปลี่ยนแปลงไปมาก วิฤตคุณธรรม จริยธรรม ความรุนแรง โรคภัย อาหารเลี้ยงประชากรโลก ภัยธรรมชาติ พลังงานทดแทน ทุนนิยมรุนแรง ฯลฯ เรามีปัญหาซับซ้อน ปัญหาที่แก้ไม่ตกมากมาย มหาวิทยาลัยซีกโลกตะวันออกกำลังปรับตัวครั้งสำคัญ ส่วนใหญ่ล้วนมุ่งการแข่งขันตามกระแสโลกตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเป็น “World Class University” มหาวิทยาลัยไทยก็ได้รับแรงกระตุ้นทางด้านนี้อย่างรุนแรงด้วย

เกณฑ์มาตรฐานดัชนีชี้วัด (KPIs) ของ สกอ. และ สมศ. ล้วนบีบบังคับให้มหาวิทยาลัยไทยเร่งเครื่องตามกระแสโลกาภิวัตน์และการเป็น “World Class University” แล้วมหาวิทยาลัยไทย มหาวิทยาลัยใดจะแปรพุทธธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา” แปร “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ลงไปสู่ภาคปฏิบัติ ไปสู่แปลงทดลอง ไปสู่การเป็นต้นแบบในสังคมไทยวันนี้ ท่ามกลางปัญหาของโลกและสังคมไทยร้อยแปดพันประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาทุนนิยมรุนแรง ปัญหาบริโภคนิยมรุนแรง ที่ส่งผลไปสู่ปัญหาโลกร้อน ภาวะเรือนกระจก น้ำแข็งขั้วโลกละลาย น้ำในทะเลและมหาสมุทรกำลังเพิ่มขึ้น แผ่นดินชายขอบทะเลและมหาสมุทรกำลังหายไป รวมถึงกรุงเทพมหานครวันหนึ่งข้างหน้าด้วย... แล้วอะไรต่อมิอะไรจะตามมาอีกมากมาย

ในวาระมหามิ่งมงคลที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว “ปราชญ์แห่งแผ่นดิน” ทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา พุทธศักราช 2550 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ “มหาวิทยาลัยติดดิน” มุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์ “โพธิวิซชาลัย” เพื่อแปลงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไปสู่ภาคปฏิบัติให้เป็นรูปธรรมให้จงได้ โดยมี “เบญจภาคี” ร่วมก่อตั้งและดำเนินการ รวมทั้งกระบวนการเรียนการสอน การผลิตบัณฑิต และการพัฒนาให้โพธิวิซชาลัยเป็นแหล่งเรียนรู้ของสังคมและชุมชน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสืบไป “โพธิวิซชาลัย” ก่อเกิดจากอุดมการณ์ น้ำใจ และความร่วมมือของเบญจภาคี ซึ่งประกอบด้วย

1. ภาควิชาวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดสระแก้ว

2. ภาควิชาการ จังหวัดสระแก้วและหน่วยงานด้านความมั่นคง

3. ภาควิชาประชาสังคมและสื่อ มูลนิธิเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันเศรษฐกิจพอเพียง มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ ศูนย์พัฒนาข้อมูลและสื่อทางเลือก จังหวัดสระแก้ว

4. ภาควิชาเอกชน บริษัท น้ำตาลขอนแก่น จำกัด (มหาชน)

5. ภาควิชาประชาชน ทุกชุมชนในจังหวัดสระแก้ว

สถานศึกษาและแหล่งการเรียนรู้ของโครงการบัณฑิตคืนถิ่น ใช้พื้นที่ศึกษาจากองค์กรภาควิชาประชาสังคมและสื่อ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว และใช้พื้นที่จากผู้นำภูมิปัญญาชุมชนในภาควิชาประชาชน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 15 แหล่งการเรียนรู้ เรื่องดิน น้ำ ป่า เกษตร อินทรีย์ ประมง ปศุสัตว์ พลังงานทางเลือก การจัดการพื้นที่ การบูรณาการความรู้ และใช้พื้นที่จากภาคเอกชนของ บริษัท น้ำตาลขอนแก่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งดำเนินการสร้างโรงงานผลิตพลังงานทางเลือก ผลิตน้ำตาล ปุ๋ยอินทรีย์ และพลังงานไฟฟ้า เป็นฐานเรียนรู้ ได้มอบที่ดิน 81 ไร่ และ งบประมาณ 20 ล้านบาท เบื้องต้น สร้างเป็นสถานที่เรียนรู้ ศูนย์ทดลองและปฏิบัติการ ศูนย์วิชาการด้านพืชและปัจจัยการผลิต รวมทั้งเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลผลงานการศึกษาวิจัย “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หลักสูตรการจัดการภูมิสังคมของโพธิวิชาลัย เกิดจากการระดมความคิดและบูรณาการความคิดของทุกภาคี เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยภาควิชาการ กำกับดูแลในเรื่องของ โครงสร้าง ระบบการเรียนการสอน และคุณภาพบัณฑิต

“วิทยาลัยโพธิวิชาลัย” มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็นองค์กรจัดการความรู้เพื่อสังคม การค้นคว้าวิจัย การเรียนการสอน การบริการวิชาการแก่สังคม การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และแหล่งการเรียนรู้เพื่อชุมชน เชื่อมโยงระหว่างมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (กรุงเทพมหานคร) องค์กรฯ (จังหวัดนครนายก) วัฒนานคร (จังหวัดสระแก้ว) ตรอน (จังหวัดอุตรดิตถ์) กล่าวเฉพาะ “วิทยาลัยโพธิวิชาลัย สระแก้ว” จะมีศูนย์ปฏิบัติการเพื่อปฏิบัติพันธกิจเบื้องต้น 3 ศูนย์

1. ศูนย์เกษตรกรรมธรรมชาติ
2. ศูนย์งานช่างและศิลปหัตถกรรม
3. ศูนย์ผลิตภัณฑ์สีเขียว

นอกจากนั้น ยังมีหน่วยงานซึ่งเป็นส่วนขยายจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติพันธกิจ เพื่อการค้นคว้าวิจัยและการบริการวิชาการแก่สังคม 3 สถาบัน

1. สถาบันสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
2. สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. สถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ

ซึ่งก็หวังว่า “วิทยาลัยโพธิวิชาลัย” มหาวิทยาลัยของชาวบ้าน ของชุมชน จะสามารถแปรพุทธธรรม

แปร **“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาสู่ภาคปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยความร่วมมืออย่างเข้มแข็งจากทุกภาคี โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคีภาคประชาชน พื้นฟูป่าต้นน้ำ จัดการแหล่งน้ำ ก่อสร้างอาคาร ปลูกต้นไม้ และเป็นเจ้าของ **“วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย”** ร่วมกัน ด้วยพลังศรัทธา พลังใจ พลังกาย อย่างหาที่ใดเสมอเหมือนได้ยากยิ่ง เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระชนมายุครบ 80 พรรษา พุทธศักราช 2550 และ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน **“วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”** ครั้งที่ 21 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 28 มกราคม 2551 เพื่อทรงเปิด **“วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย”** อันเป็นมหามิ่งมงคลยิ่งอย่างหาที่สุดมิได้

การพัฒนาพื้นที่ในช่วงเริ่มต้น ผู้ออกแบบและผู้ก่อสร้างล้วนเป็นชาวบ้านทั้งหมด **“มหาวิทยาลัยของชาวบ้าน”** ผ่านพันธ **“วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี”** ครั้งนี้ไปแล้ว มหาวิทยาลัยฯ จะดำเนินการก่อสร้างอาคารหอพักนิสิตอีกจำนวนหนึ่ง สร้างฐานการเรียนรู้กิจกรรมธรรมชาติ 15 ฐานการเรียนรู้ที่แต่ละฐานมีจุดแข็งที่แตกต่าง รวม 15 ฐานการเรียนรู้ในพื้นที่ 9 อำเภอ และจะดำเนินการของงบประมาณแผ่นดินเพื่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ ทั้งเป็นอาคารอำนวยการ สำนักงาน การเรียนการสอน การค้นคว้าวิจัย ฯลฯ ออกแบบให้เป็นหน่วยเดียวกัน ประหยัดพลังงาน ควรจะใช้งบประมาณไม่เกิน 200 ล้านบาท ต่อไป

แก้วิกฤตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

“วันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” เป็นวันที่ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเป็นการส่วนพระองค์ มาที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เป็น “การเสด็จกลับมาเยี่ยมโรงเรียนของพระองค์” หลังจากทรงจบการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ พุทธศักราช 2529 สำหรับ “การเสด็จกลับมาเยี่ยมโรงเรียนของพระองค์” ครั้งที่ 21 วันที่ 28 มกราคม 2551 นับเป็นครั้งพิเศษ ซึ่งปกติแล้ว พระองค์จะเสด็จมาที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร หรือมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก สำหรับครั้งพิเศษนี้ เสด็จไปทรงเปิด **วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ซึ่งวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย เป็นสิกขนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่แปร **“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาสู่ภาคปฏิบัติ

วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ร่วมมือกับพหุภาคี ทั้งภาคราชการ ทหาร การศึกษา ประชาชน เอกชน ประชาสังคม สื่อ รวมทั้งสำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม หรือ ส.ป.ก. โดยมุ่งผลิตบัณฑิตคืนถิ่นทางด้านภูมิสังคม ที่มีสำนึกในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ชุมชน วัฒนธรรม จิตอาสา การแสวงหาบนฐานความรู้ทางด้านเกษตรกรรมธรรมชาติ การช่าง สาธารณสุข การเงิน และบัญชี ทั้งการเป็นครูและอาชีพต่างๆ ในชุมชน เรียนรู้ทั้งในระบบสากลที่ มศว องครักษ์ ประสานมิตร และวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย วัฒนานคร ใช้ฐานฝึกเกษตรกรรมธรรมชาติและภูมิปัญญาต่างๆ ในโพธิวิชชาลัยและทุกอำเภอ ทั้งจังหวัดสระแก้ว นอกจากนั้นแล้ว การร่วมมือกับพหุภาคี ยังมุ่งเน้นการลงแก้ปัญหาในเรื่องของการปลูกป่าต้นน้ำ พลังงานทดแทน การสาธารณสุข อาหาร เกษตรกรรมธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ การอนุรักษ์ห่วงแหนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ทักษะงานช่าง งานฝีมือ ปรัชญาความเชื่อและอัตลักษณ์ชุมชน เป็นมหาวิทยาลัยชุมชน เป็นมหาวิทยาลัยที่เปิดการเรียนรู้สำหรับนักเรียน นิสิตนักศึกษา ชุมชน และประชาชน และเป็นฐานฝึกจิตสำนึกสำหรับนิสิต มศว ทั้งหมด

ผมเชื่อว่า **“โพธิวิชชาลัย”** จะเป็นต้นแบบการศึกษาอีกรูปลักษณะหนึ่งของการเป็นมหาวิทยาลัยไทย มหาวิทยาลัยพหุปัญญา พหุศาสตร์ ที่พัฒนาครอบคลุมทั้งกระแสสากล กระแสตะวันออกและไทย โครงการจัดตั้ง **“วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย”** เป็นโครงการในเชิงยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อร่วมเฉลิมฉลองและสดุดีพระบรมราชกิตติคุณแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวโรกาสที่ทรงครองราชย์ 60 ปี พุทธศักราช 2549 และพระชนมายุ 80 พรรษา พุทธศักราช 2550

สารัตถะของ **“ความเป็นโพธิวิชาลัย”** มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งก่อเกิดจาก **“ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”** ดังกล่าว ย่อมตรงกับประเด็น **“แก้วิกฤตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง”** อย่างแท้จริง

ใครอ่านหนังสือชื่อ **“The Spirit of Silence”** หรือ **“ความเงียบ”** ของ จอห์น เลน มีเรื่องเล่ากันว่า มีเศรษฐีเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมคนหนึ่ง เดินไปที่ชายทะเล เห็นชาวประมงคนหนึ่งกำลังนอนสบาย สูดอากาศอยู่ในเรือประมงที่จอดอยู่ชายหาด จึงได้พูดคุยกันดังนี้

เศรษฐี ทำไมคุณจึงมานอนสบาย ไม่ไปจับปลา

ชาวประมง วันนี้ผมจับปลาได้พอแล้ว

เศรษฐี ทำไมไม่ออกไปจับเพิ่มล่ะ

ชาวประมง จะให้ผมจับเอาไปทำอะไร

เศรษฐี ก็จับไปขายได้เงินมากๆ ซื้อเรือลำใหญ่ ซื้อเครื่องยนต์ดีดเรือ ซื้ออวนขนาดใหญ่ ออกไปจับปลาน้ำลึก ได้ปลาจำนวนมาก ก็ขายได้เงินมาก แล้วจะได้รวยเหมือนผมไงล่ะ

ชาวประมง แล้วต่อจากนั้นผมจะทำอะไรล่ะ

เศรษฐี คุณก็นั่งนอนสบาย... หาความสุขให้กับชีวิต

ชาวประมง แล้วตอนนี้ผมทำอะไรอยู่ล่ะครับ

นิทานเรื่องนี้สอนอย่างไรไม่รู้ แต่คงสามารถตีความได้หลายแง่มุม เศรษฐีปรารถนาดี มีความสุขไม่รู้จักพอ ชาวประมงยิววน ขี้เกียจ รู้จักพอเพียง หรืออย่างไร

ชาวประมงแบบพอเพียงภาคใต้ ชุมชนในอดีต จับปลาด้วยเรือและอวนขนาดเล็ก เขาดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสันติสุข วันนีเรือขนาดใหญ่และอวนขนาดยักษ์ในระบบอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร ยึดอำนาจจับปลาทั่วท้องทะเล ชาวประมงภาคใต้ทั้งฝั่งทะเลตะวันตกและตะวันออกพ่ายแพ้ นั่นคือสมมุติฐานหนึ่งของความขัดแย้งและความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยหรือไม่และอย่างไร

“การแก้วิกฤตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง” มีคำที่เป็นกุญแจอยู่สองคำคือ **“วิกฤต”** และ **“เศรษฐกิจพอเพียง”** เมื่อผมมองปัญหาต่างๆ ผมมักมองเชื่อมโยง 2-3 ประเด็น คือ การมองบนตัวปัญหาหรือฐานปัญหา (Problem Based) มองบนบริบทเชื่อมโยงหรือพื้นที่ (Area Based) และมองบนยุทธศาสตร์หรือแนวรุก (Agenda Based) เพราะถ้าเรามองเพียงตัวปัญหาโดยขาดบริบท ขาดพื้นที่เฉพาะ เราก็ไม่สามารถแก้ปัญหาที่แท้จริงได้ หรือถ้ามองแต่ปัญหา วนเวียนอยู่กับปัญหา เราก็ขาดการสร้างแนวรุกใหม่ ขาดงานในเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งก็เป็นปัญหาในเชิงบริหารจัดการอีก

เมื่อเรามองไปที่ปัญหาและวิกฤตของโลกใบนี้ในปัจจุบัน เราจะพบปัญหาและวิกฤตมากมายหลายอย่าง

1. วิกฤตคุณธรรมจริยธรรมและความรุนแรง
2. วิกฤตจำนวนประชากรและอาหารเลี้ยงประชากรโลก

3. วิกฤตการขาดแคลนทรัพยากรและพลังงาน
4. วิกฤตสุขภาพอนามัย สุขภาวะ และโรคภัยที่แก้ปัญหามิได้
5. วิกฤตธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและโลกร้อน

ซึ่งเมื่อพิจารณานับรากฐานของปัญหาแล้ว เป็นวิกฤตที่มีทุนนิยมรุนแรง ทุนนิยมอ่อนจริยธรรม เป็นตัวขับเคลื่อน เป็นตัวเร่ง อาจเป็นอาการข้างเคียงหรืออาการดื้อยาของทุนนิยมก็ได้ ทุนนิยมที่ส่งผลไปสู่วัตถุนิยม (Materialism) บริโภคนิยม (Consumerism) สุขนิยม (Hedonism) ซึ่งอาจเป็นโรคภัยของโลกใบนี้ไปเรียบร้อยแล้ว

ถามว่าทุนนิยมรุนแรงเช่นนี้ก่อให้เกิดอะไรบ้าง

- ก่อให้เกิดการแข่งขัน แย่งชิงดี ชนะและแพ้
- ก่อให้เกิดการยึดมั่นถือมั่น ตัวใครตัวมัน บังเจก อัดตา หยิ่งตระหนง
- ก่อให้เกิดการยึดติดวัตถุ โภคทรัพย์ สิ่งที่เป็นรูปธรรม
- ก่อให้เกิดค่านิยมการบริโภค คนบริโภค เครื่องจักรกลบริโภค
- ก่อให้เกิดโลภ ตัณหา ราคะ อย่างรุนแรง

แล้ววัตถุนิยม บริโภคนิยม สุขนิยม ก็ก่อให้เกิด **“วิกฤต”** อย่างรุนแรงในปัจจุบันนี้ เรทว่านพิษ เช่นใดก็ย่อมได้รับผลเช่นนั้น “ยาพิษ ฆปเต พิษ ยาพิษลภเต ผล” ปลุกพิษเชิงเดี่ยว ยูคาลิปตัสเพื่อทำกระดาษให้คนเมือง ทั้งจังหวัดสระแก้ว ยูคาลิปตัสที่ทำลายดิน ทำลายสภาพแวดล้อม ชาวสระแก้ว ชาวไทย และชาวโลก ย่อมได้รับผลกระทบวิกฤตธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อย่างแน่นอน มหาตมะคานธีบอกว่า **“ถ้าเราต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม เราต้องเปลี่ยนตัวเองไปพร้อมกันด้วย”**

อดัม สมิท เขียนหนังสือ “โภคทรัพย์ของชาติ” (The Wealth of Nations) ตั้งแต่ปี 1776 ช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรมในอังกฤษและยุโรป ก็สองร้อยกว่าปีแล้ว เขาเห็นถึงกฎของการตลาด (Law of Market) ที่ถือตลาดเป็นตัวขับเคลื่อน ตลาดเป็นที่มาของโภคทรัพย์ของประเทศชาติและบุคคล ตลาดเหมือนลูกข้างที่หมุนและขับเคลื่อนสังคม เขาเขียนถึงมือที่มองไม่เห็น (The Invisible Hand) สิ่งที่มีมองไม่เห็นในตัวตนของมนุษย์ ประโยชน์ส่วนตน ความโลภ ความไม่รู้จักพอ ตัณหา **อดัม สมิท** น่าจะรู้ว่ามันเป็นด้านไม่ดี ด้านมืดของคน ของชีวิต แต่เขาก็ใช้ “มือที่มองไม่เห็น” นั้นเป็นตัวตั้งของผลประโยชน์ เพื่อความร่ำรวยของประเทศชาติและปัจเจก เพื่อโภคทรัพย์ แล้วเขาก็เขียนถึง “Division of Labor” การแยกคนออกเป็นขั้นๆ แยกคนออกเป็นขั้นส่วน เพื่อพัฒนาเข้าสู่ระบบสายพานการผลิต (Assembly Line) มองคนเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม ข่างฝีมือเฉพาะอย่าง ข่างฝีมือเฉพาะด้าน

มุมมองดังกล่าวได้ส่งผลมาสู่การศึกษา การศึกษาตะวันตกที่เก่งคนละหนึ่งอย่าง แล้วไม่เก่งอีกมากมายหลายอย่าง เพื่อผลิตคนไปสู่โรงงาน สู่ภาคอุตสาหกรรม รู้เรื่องอย่างเดียวมีเงินเดือนกินไปตลอดชีวิต

สิ่งที่ตามมาคือความตระหนง ฉันเหนือกว่าคุณ ศาสตร์สูง-ศาสตร์ต่ำ สูญเสียดุลยภาพของชีวิต พัฒนาสมอง ด้านเดียว หยิน-หยางขาดพลัง

เมื่อ **อดัม สมิท** เชื่อมั่นในความโลภและการไฝ่ต่ำของมนุษย์ แยกคนออกเป็นขึ้นส่วน กระตุ้นการพัฒนาคนให้เป็นเครื่องจักรกล นั่นคือแรงผลักดันเริ่มต้นของทุนนิยมที่แข็งแกร่ง อ่อนจริยธรรม ลัทธิล่าอาณานิคมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการสถาปนาอารยประเทศและอนารยประเทศบนฐานของโภคทรัพย์และวัตถุ เป็นประการสำคัญ

ลัทธิคอมมิวนิสต์บนฐานปรัชญาสังคมนิยม (Socialism) พัฒนาการของ โทมัส มอร์ คาร์ล มาร์กซ์ เลนิน เหมาะเจอตง ในระบบแรงงาน แรงงานคือเพื่อนกันทั้งโลก ระบบประชาคม (Commune System) ระบบรวมที่ศูนย์กลาง ก็ทำให้มนุษย์สูญเสียเสรีภาพ สูญเสียศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แล้วลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ล่มสลาย

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงปรัชญา การรื้อฟื้นเศรษฐกิจพอเพียงหรือการแก้วิกฤตด้วย **“เศรษฐกิจพอเพียง”** (Sufficiency Economy) ซึ่งเป็นแนวปรัชญาในเชิงมานุษยวิทยา สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ของโลกยุคหลังสมัยใหม่ที่ตระหนักว่า มนุษยนิยมจากอดีตไปไม่รอดแล้ว ต้องก้าวไปสู่มนุษยนิยมใหม่ ก้าวไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้มนุษย์ สัตว์ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขบนโลกใบนี้ ไม่เช่นนั้นแล้ว โลกใบนี้อาจจะแตกสลายในเร็ววัน

“เศรษฐกิจพอเพียง” ในระดับปรัชญา ในระดับหลักการ ในระดับปริยัติ เกี่ยวข้องกับประเด็นเหล่านี้

1. เกี่ยวข้องกับความจริง ความดี ความงาม ซึ่งเป็นสิ่งเดียวกัน
2. เกี่ยวข้องกับดุลยภาพ มนุษย์ สัตว์ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
3. เกี่ยวข้องกับสารัตถะ **“มนุษย์คือความดีงาม”**

“เศรษฐกิจพอเพียง” ในทางปฏิบัติ ตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ความพออยู่พอกิน พอเพียง

ความมีเหตุผลในชีวิต การดำรงชีวิต

การมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง

ซึ่งหลักปฏิบัติทั้งสามประการนั้น ต้องยืนหยัดอยู่บนฐานความรู้ การเรียนรู้ และคุณธรรมความดีงามทั้งปวง พร้อมกันนั้น เงื่อนไขพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงซ่อนไว้คือ การปรับระดับความพอเพียง การลดช่องว่างทางเศรษฐกิจในสังคม การพัฒนาไปพร้อมๆ กัน การสร้างพื้นฐานให้เข้มแข็ง พร้อมกันนั้นก็ร่วมกันปรับระดับหรือยกกระดับให้สูงขึ้น เป็นการปรับ “Benchmark” ในเชิงบริหารจัดการ อาจเป็น “Neocommune” ก็ได้

พุทธธรรมต้องแก่ที่สมบูรณ์ แก่ที่เหตุปัจจัย แก่ทุนนิยมสุดโต่ง แก่ทุนนิยมให้เป็นจริยทุนนิยม (Ethical Capitalism) แล้วเราจะทำอย่างไร ถ้าเรามองปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเชิงเปรียบเทียบเบื้องต้น

ดูเหมือนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ปฏิเสธทุนนิยมโดยตรง อาจกล่าวได้ว่าเป็นทุนนิยมที่รู้จักพอ พอเหมาะพอควร ทุนนิยมที่มีจริยธรรม ทุนนิยมที่ค่อยๆ พัฒนาไปพร้อมกัน เห็นแก่ตัวน้อยลง มีช่องว่างความรวยกับความจนน้อยลง ทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถ้ามีที่ดินถ่วนหน้าคนละแปลง ประมาณสิบเปอร์ดเซ็นต์สำหรับเป็นพื้นที่สร้างที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำประมาณสามเปอร์ดเซ็นต์ ทำนาประมาณสามสิบเปอร์ดเซ็นต์ ปลูกพืช ปลูกป่า พืชสามอย่างประโยชน์สี่อย่าง ประมาณสามสิบเปอร์ดเซ็นต์ ยึดหยุ่นตามความเหมาะสม เพียงเท่านั้นก็ก้าวไปสู่ความพอเพียง ความสันติสุขในชุมชน **“ความพอเพียง”** คือ **“มัชฌิมาปฏิปทา”** การเดินสายกลาง การรู้จักพอ เมื่อเรารู้จักพอ เราจะเริ่มรู้สึกรวยทันที มีเท่าไรก็รวยได้ มีมากมายเท่าไรไม่รู้จักรวยก็ได้ คนไทยหนึ่งในหกของประเทศ มีแนวโน้มจะท่วมและอ้วน เราเริ่มบริโภคมากไปในกระแสทุนนิยม

ขงจื้อ บอกมาเกือบสองพันปีว่า **“คนฉลาดรู้ว่าอะไรถูกต้อง คนโง่รู้ว่าอะไรจะอะไร คนฉลาดรักจิตวิญญาณ คนโง่รักทรัพย์สินสมบัติ”** นานมากแล้ว

ถ้าใครได้ดูวิดีโอทัศน์หรืออ่านหนังสือ “An Inconvenient Truth : The Crisis of Global Warming” ของอัล กอร์ รับรางวัลไปหลายต่อหลายรางวัล เป็นสารคดีบนฐานการวิจัยมากมาย เป็นสารคดีที่กระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวเกี่ยวกับปัญหาโลกร้อน การหันมาตระหนักถึงการรักษาโลกสีเขียวใบนี้ให้เข้มแข็งจริงจังมากขึ้น

โลกทวีคูณภูมิสูงขึ้นตั้งแต่ประมาณ 1980 ผลของความร้อนที่มาจากการบริโภค เทคโนโลยีอุตสาหกรรม โรงงาน เครื่องจักรกล รถยนต์ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ก๊าซมีเทน และก๊าซอื่นๆ ได้สร้างภาวะเรือนกระจก “Green House Effect” ที่ทำให้ก๊าซต่างๆ และความร้อนนวนเวียนอยู่ในชั้นอากาศ โลกร้อนมากขึ้น ชั้นโอโซนทะลุ รังสีอัลตราไวโอเล็ตลงมาสู่พื้นผิวโลกมากขึ้น น้ำแข็งบนเทือกเขาหิมาลัยกำลังละลาย ยอดเขาสูงสุดคือยอดเขาเอเวอเรสต์ก็อยู่บนเทือกเขาหิมาลัย ธารน้ำจากเทือกเขาหิมาลัยหล่อเลี้ยงคนประมาณเกือบครึ่งโลก เกือบสามพันล้านคน ถ้าละลายหมดเมื่อไร ประชากรทั้งหมดนี้จะมีปัญหาเรื่องน้ำ รวมทั้งน้ำดื่ม ถ้าหิ้งน้ำแข็งด้านทิศตะวันตกบนทวีปแอนตาร์กติกา อุณหภูมิสูงขึ้นและพังทลายลง น้ำทั่วโลกจะสูงขึ้นระหว่าง 20-30 ฟุต รัฐบาลริตาของสหรัฐอเมริกาจะจมหายไปทันที แล้วกรุงเทพมหานครล่ะ จะเหลือหรือ

ข้อมูลดังกล่าวระบุว่า ปัญหาโลกร้อนเกิดจากสหรัฐอเมริกาประมาณ 30 เปอร์ดเซ็นต์ ยุโรป 27 เปอร์ดเซ็นต์ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยรวมอยู่ด้วย 12 เปอร์ดเซ็นต์ ดูเหมือนญี่ปุ่นจะ 3-4 เปอร์ดเซ็นต์ เป็นต้น กล่าวได้ว่าสหรัฐอเมริกากำลังเพิ่มอุณหภูมิและทำลายโลกใบนี้มากที่สุด สหรัฐอเมริกาที่บริโภคน้ำมันรุนแรงมาก ล่าอาณานิคมทางเศรษฐกิจ และทำตัวเป็นจ้าวโลกอยู่ทุกวันนี้

เราในฐานะที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบทางด้านการศึกษา การศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่เป็นธงสำคัญของประเทศ น่ากลับมาพิจารณาอย่างจริงจังว่า ภาคการศึกษาหรือเราจะประพดิดตัวอย่างไร ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ผมใคร่เสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้อง 4-5 ประเด็น

1. ต้องปรับหรือหลักสูตรในระดับคณะ/วิทยาลัย ทั้งหลักสูตรหลัก หลักสูตรรอง หลักสูตรบูรณาการ

รวมทั้งรายวิชาศึกษาทั่วไปที่ต้องส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสังคม นิสิตนักศึกษา การแก้วิกฤตโลก ตระหนักในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างแท้จริง

2. ต้องปรับวิธีและพัฒนาระบบการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ใหม่ ให้ก้าวหน้า ทำทลาย กระตุ้นการเรียนรู้ การศึกษาค้นคว้า คิด เขียน ให้สามารถสร้างความเป็นปัญญาชนผู้แสวงหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การแก้วิกฤตโลก สร้างสำนึกต่อโลกใบนี้ให้จงได้

3. ต้องวางแผนและรุกในการวิจัยขององค์กรให้เข้มข้น ให้ส่งผลกระทบต่อแก้ปัญหาวิกฤตต่างๆ ของโลกและสังคม กำหนดทิศทางการวิจัยให้ชัด กำหนดสาระการวิจัยให้ส่งผลกระทบต่อคุณค่าแก่สังคม (Social Impact) วิจัยเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิจัยแก้วิกฤตโลก วิจัยสร้างจิตสำนึกใหม่

4. ต้องพัฒนาความเป็นครู นิสิตนักศึกษาครู สร้างความเข้มแข็ง สร้างคุณภาพชีวิต สร้างศักดิ์ศรีของความเป็นครู ผลักดันให้อาชีพครูเป็นอาชีพที่โดดเด่นที่สุดอาชีพหนึ่งในสังคม เพื่อให้คนเก่ง คนดี พร้อมทั้งจะเป็นครู ครูที่สำนึกในธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ครูที่สอนและร่วมแก้วิกฤตโลก

5. สถาบันการศึกษาต้องเป็นตัวอย่าง เป็นต้นแบบของการเป็นโรงเรียนสีเขียว สถาบันสีเขียว มหาวิทยาลัยสีเขียว **“สีเขียว”** ที่เป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจพอเพียง การร่วมแก้วิกฤตโลก เกษตรกรรมธรรมชาติ และความดีงาม รูปธรรมและนามธรรม

ท้ายที่สุด เราจะคิด พูด และทำให้เป็นสิ่งเดียวกันได้อย่างไร

อธิการบดี ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ บรรยายเปิดการประชุมวิชาการ “ศรีนครินทรวิโรฒวิชาการ” ครั้งที่ 2 งานวันสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ครั้งที่ 21 ณ อาคารวิจัยและการศึกษาต่อเนื่อง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 31 มกราคม 2551